

MIKKO HEIKINHEIMO

UNELMIENI KANSAT
POLYNESIALAISET JA INTIAANIT

Teoksen julkaisun tukemiseksi on myönnetty
Werner Söderström Osakeyhtiön
kirjallisuussäätiön apuraha

UNELMIENI KANSAT – Polynesianlaiset ja intiaanit

© Mikko Heikinheimo

Kannen kuva : M. Heikinheimo. Moai-patsaita
Rano Raraku-tulivuoren rinteellä Pääsiäissaarilla

Takakannen kuva : M. Heikinheimo. Intiaani-
päällikkö Hullun Hevoson patsaan pienoismalli ja
patsastyömaa Mustilla vuorilla Etelä-Dakotassa

Ulkoasu: R. Penttinen
ISBN 978-952-235-240-8

Mediapinta
Tampere 2010

Sisällys

JOHDANTO	9
I PÄÄSIÄISSAARET – <i>RAPA NUI</i>	19
Mielenkiinto Pääsiäissaaria kohtaan syntyy Bukarestissa	19
<i>Hotu Matu'a</i> perustaa kuningaskunnan Pääsiäissaarille.....	20
Kaadetut ja kaatuneet patsaat.....	25
Lintumies-uskonto korvaa esi-isien palvonnan	29
<i>Rongorongo</i> – Polynesian ainoa kirjoitettu kieli	31
Eurooppalaiset « löytävät » saaren ja tutkivat sitä.....	33
Jännittyneet suhteet vievät lopulta katastrofiin.....	35
Lähetysaarnajat ja roisto	37
Tieteellisestä tutkimuskohteesta museosaareksi.....	39
Honga Roa – Pääsiäissaarten kylämäinen kaupunki .	41
Vaikuttava retki <i>Moai</i> -patsaiden luo.....	46
Lintumies-kultin tärkeimmillä tapahtumapaikoilla ...	52
Matkaoppaiden näkemyksiä Rapa Nui-kielestä ja saarelaisten identiteetistä	54
Perinteiset polynesianlaiset tanssit	57
Pääsiäissaarten Sebastian Englert-museo	62
Puukuvanveistäjän vaikea rooli	66
Jäähäväisjumalanpalvelus Honga Roan katedraalissa.....	69
II RANSKAN POLYNESIA – <i>FENUA</i>	73
Erityinen rooli Polynesian maiden ja alueiden joukossa	73
Ranskan Polynesia, <i>Fenua</i> , ennen eurooppalaisia.....	81
Tahitin käännytys kristinuskoon ja markkinatalouteen	82
Tahiti-myytti syntyy – ja vakiintuu.....	85
Käynti <i>Bounty</i> -kirjailijan kotimuseossa.....	87

HMS Bountyn kapina – konniako kaikki ?	89
Marlon Brandon tahitilainen samaistuminen.....	93
Konsulit kilpasilla Tahitilla.....	95
Itsehallinto vai itsenäisyys?	97
Tahitin onneton viimeinen kuningas.....	99
Nähdä Tahiti ja kuolla. Gauguinin esimerkki.	100
Yritysjohtaja-kunniakonsulin realistinen analyysi Ranskan Polynesian kehityksestä.....	109
Polynesian yliopiston dynaaminen runoilija-rehtori	112
<i>Tahiti ja saaret</i> -museon syvälinen johtaja	115
Tahitilaisen älymystön edustajan täydentäviä näkemyksiä	124
Tahitin pieni, mutta merkittävä juutalaisyhteisö	127
III UUSI-SEELANTI – <i>AOTEAROA</i>	134
Maori- ja Uusi-Seelanti -käsitteistä	134
Uusi-Seelanti ennen maoreja ja maan asuttaminen .	136
Maori-yhteiskunnan rakenne ja perinteet	143
Maorien maasta osaksi Britannian imperiumia.	147
Sotien ja maahanmuuton kautta kahden	150
kulttuurin maaksi	150
Maori-vähemmistön pelastautuminen osittain pakeha-enemmistön säännöillä ja tuella	152
Maorit ja kaupungistumisen ongelmat	156
Maorien painostus ja pakehoiden asenteiden kehitys muuttavat Uutta-Seelantia.....	158
Suomalaisnaiset maori-asiantuntijoina	163
Uudessa-Seelannissa.....	163
Kansallismuseon edustajan ja eräiden uusseelantilaisten maorien näkemyksiä.....	178
IV I N T I A A N I T	195
Valkoisen miehen unelmasta punaisen miehen painajaiseksi.....	195
Eurooppalaiset aluksi eri tavoin Amerikan valloitukseen.....	195

Kiitospäivän <i>Thanksgiving</i> -tapahtuman ristiriitainen perinne.....	198
Intiaaniprinsessa Pocahontasin vähemmän romanttinen tarina.....	200
Valkoisen miehen kuolettavat tulaiset intiaaneille..	202
Intiaanit taistelussa valkoihoisia ja osittain muuta intiaaneja vastaan.....	204
Sinitakit tukevat valkoihoisia siirtolaisia ja eliminoivat intiaaneja	205
Intiaanien kulttuuri – väärinymmärretty ja väheksytty	206
Intiaanien maiden kaappaus järjestetään korkealla tasolla.....	209
Intiaaneista yritetään väen väkisin tehdä ”keskivertoamerikkalaisia”.....	211
Intiaanit taistelevat oikeuksistaan ja saavuttavat menestystä	212
Matka Montanaan	215
Intiaaninäkemyksiä yliopistolla.....	217
Keskustelu kriittisen nuoren intiaanin kanssa	218
Little Bighornin taistelusta Wounded Kneen verilöylyyn.....	222
Mount Rushmooren presidenttivuorelta intiaani- päällikkö Hullun Hevoson patsastyömaalle.....	236
Matka navajo-intiaanien pyhään laaksoon.....	247
Mohawk-intiaanit – pilvenpiirtäjien rakentajat	260
Epilogi lukuun Mohawk-intiaanit – pilvenpiirtäjien rakentajat.....	269
Montrealin perustaja ja irokeesintappaja	269
Irokeesipäällikkö Deskahen jalanjäljissä	272
Mustien intiaanien onneton osa	282
Lännenelokuva kehittyä amerikkalaisen yhteiskunnan myötä.....	290
Luettelo keskeisimmistä lähteistä	300

**Tekijä haluaa esittää lämpimät kiitoksensa avusta ja
neuvoista erityisesti seuraaville henkilöille :**

Liisa TATE-MANNING, maoriasioiden erikoistuntija,
Dunedin, Uusi-Seelanti

Warren LAVOREL, entinen amerikkalainen diplomaatti ja
Maailman Kauppajärjestön,
WTO :n, apulaispääjohtaja, Oro Valley, Arizona, Yhdysvallat

Riku HÄMÄLÄINEN, Suomen intiaaniyhdistyksen puheen-
johtaja, Helsinki

JOHDANTO

Teokseni nimi, UNELMIENI KANSAT – Polynesianaiset ja intiaanit, johtuu siitä, että monien muiden tavoin olen uneksinnut polynesianalaisista ja intiaaneista. Ja tätä on jatkunut myös tutustuttuani heihin lähemmin. Tietenkin kirjan nimi olisi voinut olla myös HARHAKUVITELMIENI KANSAT, koska – kuten useimmat ihmiset – tiesin niistä niin vähän ennen tämän teoksen laatimista. Käytettyäni useita vuosia tutustuakseni aiheeseen liittyviin eri lähteisiin sekä vierailuihin Polynesiassa ja Pohjois-Amerikan intiaanien alueilla tulin vakuuttuneeksi siitä, että näitä kansoja voidaan johdonmukaisesti käsitellä saman teoksen puitteissa. Niiden monet historialliset kokemukset ovat olleet samantyyppisiä. Ne ovat myös pyrkineet samantapaisin keinoin ratkaisemaan ongelmiaan. Niitä on tarkasteltava osana kolonialismin historiaa, joka polynesianalaisten ja intiaanien osalta ei ole vielä kukaan päättänyt. Toisaalta nämä kansat ovat erityistapauksia siinä mielessä, että niihin on aina liittynyt romanttisesti väritettyjä virheellisiä käsityksiä. Tässä teoksessa pyritään antamaan totuudenmukainen kuva polynesianalaisista ja intiaaneista. Kyseessä on se näkemys, joka tieteellisellä tutkimuksella on tällä hetkellä kyseisestä aiheesta. Esitän lähinnä näkökohtia, joista on olemassa tutkijoiden konsensus. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, että nämä kansat olisivat tällä tavoin vähemmän mielenkiintoisia tai jännittäviä. Syyt niiden mielenkiintoisuuteen ovat kuitenkin yleensä erilaisia kuin suuri yleisö luulee. Vaikka intiaanit ja erityisesti polynesianalaiset ovat eläneet kaukana Suomesta, merten takana, niin suomalaistenkin on hyvä tietää niitä koskevat perusasiat. Ja itse asiassa eräät suomalaiset asiantuntijat – joista muutamia mainitaan lähdeluettelossa – tuntevat hyvin jotkut näistä alkuperäiskansoista tai niiden heimoista. Heidänkin teoksensa tai haastattelunsa ovat olleet apuna tätä kirjaa laadittaessa.

On luonnollista, että kaukaisen Polynesian alkuperäiskansojen historia, Uuden-Seelannin maorit mukaan lukien, tunnetaan Suomessa huonosti. Vaikka monet luulevat tuntevansa intiaanien historian ja tavat, heidän käsityksensä perustuvat kuitenkin usein lännenfilmien, sarjakuvalehtien ja kioskikirjallisuuden luomiin, yleensä virheellisiin, mielikuviin. Teoksen intiaanosaan onkin liitetty myös lyhyt selostus lännenelokuvan kehityksestä sen intiaanikuvauksen näkökulmasta.

Minulta on usein kysytty, mikä sai minut kaikista maailman alkuperäiskansoista kiinnostumaan juuri polynesianalaisista ja intiaaneista. Syitä siihen oli itse asiassa useita. Yksi sellainen oli matka tavallisena turistina Ranskan Polynesian Tahitille yli 20 vuotta sitten. Toinen oli sattumalta näkemäni näyttely Chilelle kuuluvista Pääsiäissaarista kuten myös eräs Pohjois-Amerikan intiaaneja koskeva TV-dokumentti. Kerron näistä asioista tarkemmin kirjani eri luvuissa. Viime vuosina kiinnostus alkuperäiskansoja kohtaan on suuresti lisääntynyt Suomessakin. Siksi katson, että UNELMIENI KANSAT on myös todella tarpeellinen teos.

Toinen jatkuvasti esitetty kysymys kuuluu: mitä yhteistä polynesianalaisilla ja intiaaneilla voi olla keskenään? Ensin mainituthan asuvat Tyynenmeren saarilla ja viimeainitut Amerikan mantereella. Erityinen piirre näille kansoille – joita tässä teoksessa ovat siis intiaanit ja Pääsiäissaarten ja Ranskan Polynesian alkuperäisasukkaat sekä Uuden-Seelannin maorit – on samantyyppinen kolonialisatioon liittyvä kokemus. Intiaanit ja polynesianalaiset ovat kokeneet sen, mutta eivät dekolonisaatiota, siirtomaavallan (täydellistä) purkamista, kuten afrikkalaiset ja aasialaiset. Teoksessa kuvatut kansat asuvat yhä omassa maassaan, mutta siirtolaisista on tullut ajan mittaan enemmistö ja vallanpitäjä. Tosin tilanne on hitaasti muuttumassa Polynesiassa. Pohjois-Amerikan intiaaneista ei kuitenkin enää koskaan tule uudestaan enemmistöä omalla alueellaan.

Teoksessani käsiteltävät alkuperäiskansat erosivat jo fyysisesti Afrikan ja Aasian asukkaista, koska ne olivat paljon hauraampia, haavoittuvampia. Teoksessa kuvatut alkuperäiskansat olivat eläneet ennen eurooppalaisten tuloa sulassa sovussa luonnon kanssa, joka oli monin tavoin myös heidän uskontonsa. Polynesianlaiset ja intiaanit eivät olleet immuuneja eurooppalaisten siirtolaisten mukanaan tuomille taudeille tai heidän kotieläimiensä ja kasviensa bakteerikannalle. Vankeina tai orjina he myös menehtyivät helpommin kuin Afrikasta rahdatut neekeriorjat. On tietenkin totta, että monet kyseisten alkuperäiskansojen asukkaista kuolivat taistelussa siirtolaisia tai heidän armeijoitaan vastaan. Mutta itse asiassa suurin osa heistä menehtyi eurooppalaisten mukanaan tuomiin tai aiheuttamiin tauteihin. Oltiin jo niin pitkällä, että monet olettivat 1800-luvun lopulla sekä intiaanien että polynesianlaisten kuolevan sukupuuttoon. Viime hetkessä tilanne alkoi kuitenkin kehittyä myönteiseen suuntaan siirtolaisten ja myös alkuperäiskansojen asenteiden muuttuessa. Terveystieteiden ja hygienian kehittyminen ja immunititeettien paraneminen ajan mittaan. Se johtui varmaankin osittain myös rotujen sekoittumisesta. Niinpä osa polynesianlaisista ja intiaaneista pystyi lopulta selviytymään hengissä kuolettavasta yhteydestä eurooppalaisten siirtolaisten kanssa. Sitten Pohjois-Amerikan intiaanien lukumäärä on kasvanut ehkä samaan, runsaaseen kahteen miljoonaan, mikä se mahdollisesti oli eurooppalaisten siirtolaisten saapuessa alueelle. Ja polynesianlaisista – tuskin kuitenkaan Havaijin alkuperäisasukkaista – tulee ajan mittaan taas enemmistö omilla historiallisilla asuinalueillaan.

Toivatko eurooppalaiset siis mitään hyvää näille alkuperäiskansoille? Kun niiden edustajilta kysyy asiaa, saattaa vastaus usein olla kielteinen. Tietenkään nämä alkuperäiskansat eivät varsinaisesti tarvitse eurooppalaisia. Siirtolaisilla oli taas omat tarpeensa. He lähtivät siitä, että alkuperäisasukkaiden maat ja rikkaudet tavallaan kuuluivat kaikille, olivat vapaas-

ti otettavissa ja käytettävissä. Espanjalaiset ja portugalilaiset saapuivat Amerikkaan avoimemmin valloittajina ja ryöstäjinä, noudattivat siis ajan eurooppalaisia tapoja, kuin pohjoisempien Euroopan alueiden siirtolaiset. Mutta pikku hiljaa myös britit ja ranskalaiset, myöhemmin amerikkalaiset, omaksuivat espanjalaisten tavat. Kun siirtolaisten määrä lisääntyi, heistä tuli yhä röyhkeämpiä ja julmempia. Hallintoon ja poliittikkoihin kohdistui paineita alkuperäisasukkaiden tehokkaammaksi riistämiseksi. Ja monet poliitikot loivat uraansa sen avulla, alkuperäisasukkaiden vihollisina.

Siirtolaisia kiinnostivat siis ennen kaikkea alkuperäisasukkaiden maat ja muu mahdollinen omaisuus. Turkikset olivat myös tärkeitä, kuten myöhemmin valaanpyynti. Toisaalta siirtolaisilla oli myös uskonnollinen lähetystehtävä, joka toteutettiin pakolla tai suostuttelulla. Eurooppalaiset halusivat, että polynesialaiset ja intiaanit kääntyisivät kristinuskoon. Mutta tämä ei vielä riittänyt. Heidän tuli myös omaksua eurooppalaiset tavat ja pukeutuminen sekä tulla myös taloudellisessa mielessä osaksi kansainvälistä markkinataloutta.

On sinänsä mielenkiintoista panna merkkille, että eri uskontokuntien edustajat – vain kveekarit poikkeuksena – halusivat käännättää alkuperäisasukkaita juuri oman uskontokuntansa kannattajiksi. Näinhän lähetysaarnajat menettelivät kaikkialla. Esimerkiksi Amerikan osalta sinne muuttaneet siirtolaiset pakenivat usein uskontoon kohdistuvaa syrjintää omissa maisaans, mutta he eivät kuitenkaan halunneet suoda uskonnonvapautta pakanallisille intiaaneille. Intiaanien uskonnonvapaus on toteutunut Yhdysvalloissa vasta hiljattain, 1978, eli tilanteessa, jossa intiaanit olivat jo kristittyjä. Kyseeseen heidän kohdallaan voi siis tulla vain lähinnä eräänlainen kaksoisuskonto.

Alkuasukkaiden käännättämisessä käytettiin siis erilaisia menetelmiä – joihin kuului myös lahjonta silloin kun siirtolaisilla ei vielä ollut valtaa sanella päätöksistään – mutta myös hienoväraisempia keinoja. Sellainen oli esimerkiksi Tahitilla ruokava-

lion muutos eurooppalaisemmaksi. Sillä pyrittiin onnistuneesti kahteen tavoitteeseen. Ensiksikin ruokailuun liittyvät vanhat pakanallisten uskontojen piirteet onnistuttiin eliminoimaan ja päälliköiden arvovaltaa näin vähentämään. Toisaalta eurooppalaisten ruokalajien tullessa muotiin alkuperäisasukkaista tuli läntisen markkinatalouden asiakkaita. Kirkon edustajia ei tietenkään voi syyttää siirtolaisten mukanaan tuomasta alkoholismin vitsauksesta, mutta ruokavalion muutos aiheutti monin paikoin epäsuorasti todellista nälänhätää.

Toiko kirkko ja lähetyssaarnaaja näille alkuperäiskansoille mitään hyvää? Kun asioita tarkastellaan eurooppalaisesta näkökulmasta ja ihmisoikeuksien kannalta, voidaan vastata myönteisesti. Perinteellisten uskontojen ihmisuhrit ja ihmisryönti onnistuttiin kieltämään. Nuoret saivat enemmän vapautta päättää asioistaan, esimerkiksi aviopuolisostaan. Moniavioisuus kiellettiin.

Mutta samalla alkuperäiskansojen yhteiskuntarakenne muuttui ja järkkäyi. Kirkko kielsi vanhojen uskomuksien ohella monin paikoin myös laulun ja tanssin. Tahitilla naisten tuli pukeutua siveisiin säkkimäisiin asuihin, jollaisia käytetään usein vieläkin. Yhdysvalloissa rikottiin intiaanien kyläyhteisö ja pyrittiin tuhoamaan myös reservaatitjärjestelmä sijoittamalla intiaaneja kaupunkeihin (*Relocation*-politiikka). Todettakoon myös, että naisen asema erityisesti intiaanien keskuudessa oli aikaisemmin ollut usein erittäin vahva ennen valkoihoisten vaatimia muutoksia. Perheen omaisuus oli hänen käsissään ja naiset valitsivat monissa heimoissa niiden päälliköt.

Ehkä vielä pahempaa kuin alkuperäisasukkaiden maiden ja niiden rikkauksien ryöstö, oli tapoihin, kulttuuriin ja kieliin kohdistunut hyökkäys. Sillä aiheutettiin alkuperäiskansoille usein korvaamatonta vahinkoa. Koulutuksessa, erityisesti sisäoppilaitoksissa, tehtiin paljon pahoja virheitä.

Lopulta ehkä kaikkein tuomittavinta, joskin hienovaraista ja menestyksellistä, oli siirtolaistahojen asiantuntijoiden tulkin-
ta alkuperäiskansojen historiasta ja niiden mytologiasta. Hy-
viä esimerkkejä ovat amerikkalaisen intiaaniyttö Pocahontas-
sin pitkään virheellisesti kerrottu tarina ja Uuden-Seelannin
maorien mytologiasta esitetyt tekaistut versiot. Valkoihoinen
siirtolaisemmistö jatkoi erheellisten tarinoidensa toistamis-
ta niin kauan, että lopulta jopa alkuperäiskansojen jäsenten
oli pakko alistua hyväksymään ne. Onneksi kriittiset tutkijat
siirtolaisleirissäkin ovat viime aikoina alkaneet arvostella vir-
heellisiä ja seipitettyjä versioita, joten kiistattomat tosiasiat
saadaan lopulta myös suuren yleisön tietoisuuteen.

Kirkon asenne alkuperäiskansojen kulttuuria ja uskomuksia
kohtaan on ollut joskus ristiriitainen. Ensin haluttiin kirkon-
miesten taholla kokonaan hävittää kaikki vanhojen uskomus-
ten merkit ja perinteet. Kuitenkin alkuperäiskansojen kieliä
aluksi suosittiin, koska niiden avulla voitiin tehdä käännytys-
työtä helpommin ja tehokkaammin. Sittenkin joidenkin us-
kontokuntien taholla myös alkuperäiskieliin alettiin suhtautua
kielteisesti. Viranomaiset tietenkin johdonmukaisesti vaativat,
että kaikkien oli opittava vain siirtomaaherrojen kieltä. Siirto-
laisia alkuperäisasukkaiden kieli ja kulttuuri ei yleensä kiinnos-
tanut. Pääsiäissaarten ainutlaatuinen *Rongorongo*-kieli vaipui
unohdukseen perulaisten orjakauppiaiden ryöstöretken myötä
kaikkien kieltä osanneiden menehtyessä sen johdosta. Intiaani-
heimojen nimiksi vakiintuivat helposti espanjalaiset nimitykset
tai toisten intiaaniheimojen käyttämät pilkkanimet. Se, että siir-
tolaiset eivät ymmärtäneet alkuperäisasukkaiden kulttuuria ja
mielenlaatua, aiheutti joskus järkyttäviä seurauksia, jotka olisi
voitu välttää. On tietenkin totta, että alkuperäiskansojen tavat
olivat eurooppalaisille hyvin vaikeaselkoisia.

Sittenkin kirkko on tullut monin paikoin toisiin ajatuksiin.
Koska täydellistä vanhoihin uskontoihin palaamisen vaaraa
ei juuri enää ole – joskin Uuden-Seelannin maorien parissa

noudatetaan vielä huomattavassa määrin vanhoja tapoja ja perinteitä – kirkko voi suhtautua suvaitsevaisemmin alkuperäisten uskontojen joihinkin piirteisiin. Toisaalta maallistumisen vaaraa voidaan pyrkiä torjumaan sillä, että kristinuskon rinnalla kirkoissa sallitaan joitakin vanhojen uskontojen tunnusmerkkejä, jotka voidaan lukea kulttuuriperinteeseen kuuluviksi. Tämä on erityisesti havaittavissa Uuden-Seelannin ja Pääsiäissaarten kirkkojen koristelussa. Ranskan Polynesiasa näin ei juuri ole, mutta ainakin Tahitin protestanttisessa pääkirkossa jumalanpalvelukset pidetään alkuperäiskielellä. Identiteetin ja turismin kannalta tärkeät musiikki, laulu ja tanssi on jo pitkän aikaa hyväksytty uudelleen, samoin melko vapaamieliset asut esityksissä. Kuitenkin Uuden-Seelannin maorit ovat olleet muita siveämpiä esiintymisasujensa osalta.

Ei voida kiistää sitä, että alkuperäiskansojen kieli ja kulttuuri ovat nykyään voimistumassa niin Pohjois-Amerikan intiaanien kuin Polynesian alkuperäiskansojen keskuudessa. Selvimmin tämän voi panna merkille Uuden-Seelannin maorien parissa, mutta myös joidenkin Yhdysvaltain intiaaniheimojen keskuudessa. Tämä johtuu sekä alkuperäisasukkaiden että yhteiskunnan muiden jäsenten asenteiden muutoksista myönteisellä tavalla. Tietenkin esimerkiksi Yhdysvalloissa on jo 1800-luvulta alkaen ollut Washingtonissa intiaanien ystäviä, *Friends of Indians*, vaikka näihin alkuperäisasukkaisiin alettiin suhtautua ratkaisevasti positiivisemmin vasta 1960-luvulta alkaen. Joka tapauksessa on edistytty valtavasti siitä intiaanisotien aikaisesta tilanteesta, jossa valkoihoisten taholta saatettiin kyynisesti todeta, että ”ainut hyvä intiaani on kuollut intiaani” (*The only good Indians I ever saw were dead.*). Enää ei myöskään tarvita tuomioistuimen päätöstä, jossa todetaan, että myös intiaani on ihminen.

Alkuperäiskansojen jäsentenkin on kuitenkin pakko myöntää, että eurooppalaiset toivat mukanaan myös jotakin myönteistä. Polynesiassa ja Pohjois-Amerikassa ei ennen heidän tuloaan

tunnettu pyörää, joka oli sitten hyödyllinen kuljetuksissa ja muutenkin. Hevosesta tuli alkuperäiskansoillekin monin tavoin tarpeellinen eläin. Eurooppalaisten metalli korvasi kiven työkaluissa. Kivääri oli hyvä ase metsästyksessä, mutta tap-pava sodassa. Tuliliemestä, alkoholista, tuli taas todella suuri ongelma alkuperäiskansoille. Todettakoon kuitenkin myös, että polynesialaiset olivat puolestaan taitavia purjehtijoita, jotka olivat asuttaneet Tyynen meren kaukaisimmatkin saaret. Navigoinnissa ja merenkäynnissä eurooppalaiset ja amerikkalaiset ylsivät polynesialaisten tasolle vasta 1800-luvulla.

Siirtolaismassojen kanssa alkuperäiskansat potkivat pitkään tutkainta vastaan, kunnes ne onnistuttiin alistamaan monien sotien jälkeen, joita käytiin erityisesti Yhdysvalloissa ja Uudessa-Seelannissa, mutta myös Ranskan Polynesiassa, mikä on paljon vähemmän tunnettu tosiasia. Kun mikään muu ei auttanut, niin alkuperäiskansat tekivät viisaan valinnan: ne liittoutuivat entisen vihollisensa kanssa. Niinpä intiaanit ovat kunnostautuneet kaikissa Yhdysvaltain ulkomailla käymissä sodissa. Samaa voidaan sanoa Uudessa-Seelannissa maoreista, mutta jopa Ranskan Polynesian alkuperäisasukkaat ovat ottaneet osaa Ranskan sotaponnistuksiin.

Alkuperäiskansat ovat myös oppineet käyttämään hyväkseen valkoisen miehen lakeja ja tuomioistuimia, erityisesti Yhdysvalloissa ja Uudessa-Seelannissa, jossa Waitangi-tuomioistuin on vaikuttanut paljon siihen, että maan maoreille on alettu tehdä oikeutta. Alkuperäiskansojen radikalisoituminen ja länsimaistyyppisten mielenosoitusten hyödyntäminen kiinnitti myös tehokkaammin huomiota niiden ongelmiin ja pakotti eurooppalaisperäisen enemmistön etsimään niihin ratkaisuja. Ei ole kuitenkaan syytä unohtaa, että sitä ennen suurin osa kyseisistä alkuperäiskansoista oli valkoihoisten siirtolaisten toimesta vuosisatojen saatossa tuhoutunut tai pakkosiirretty muualle omilta asuinsijoiltaan. Kaikki alkuperäiskansat vastustivat eri tavoin valkoihoisia valloittajia ja useimmat niistä

kävivät niitä vastaan sotia. Ne ovat kuitenkin yleensä unohtuneet, jollei niitä ole hyödynnetty viihteessä, kuten Yhdysvaltain intiaanisotia. Alkuperäiskansat joutuvat yhä puolustautumaan muualta tulevaa uhkaa vastaan. Hyvä esimerkki on se, että Pääsiäissaarten asukkaat haluavat nyt rajoittaa turismin tulvaa pienelle alueelleen, vaikka lähes kaikki siellä saavat elantonsa matkailusta.

Tämä teos ei pyri kattamaan kokonaan polynesianlaisten ja Pohjois-Amerikan intiaanien historiaa. Niistä on kirjoitettu sadoittain kirjoja. Suomessakin on ilmestynyt korkeatasoisia tutkimuksia intiaanien historiasta ja uskonnoista. Tavoitteenani on kertoa olennaisimmat ja mielestäni mielenkiintoisimmat polynesianlaisia ja intiaaneja koskevat tosiseikat. Pyrin oikomaan yleisimpiä väärinkäsityksiä ja harhakuvitelmia.

Polynesianlaisten ja intiaanien tulevaisuus näyttää nyt lupavammalta. On mielenkiintoista nähdä miten kansainvälinen taloudellinen kriisi vaikuttaa alkuperäiskansojen tilanteeseen ottaen huomioon, että matkailu on toimeentulon kannalta hyvin tärkeä monille alkuperäiskansoille. Joka tapauksessa alkuperäiskansojen kulttuuriin ja tapoihin suhtaudutaan nykyisin aikaisempaa kunnioittavammin ja niistä ollaan monilla tahoilla aidosti kiinnostuneita. Ekologisen kriisin uhatessa maapalloa on alkuperäiskansojen perinteellistä suhdetta luontoon pidetty esimerkillisenä. Alkuperäiskansojen nykyinen elämänfilosofia, joka on monissa tapauksissa eräänlainen järkevä kompromissi tai synteesi vanhojen uskomusten ja kristinuskon yhdistelmänä, saattaa olla yleisemminkin suositeltava inspiraation lähde.

Osa eurooppalaisperäisistä siirtolaisista on alkanut omasta halustaan suhtautua myönteisesti alkuperäiskansoihin, kun taas osa on joutunut tekemään niille materiaalisia myönnytyksiä oikeusistuinten päätösten perusteella. Näiden kansojen identiteetti ja itseluottamus on vahvistunut. Niiden rooli yhteiskunnassa on nyt selkeämpi ja rikkaampi. Polynesianlaisia ja

intiaaneja voidaan pitää tietyllä tavalla myös VOITTOISINA KANSOINA, koska niitä ei lopulta pystytty tuhoamaan tai alistamaan täysin. Tietenkään voitto ei ole vielä lopullinen ja monet alkuperäisasukkaat etsivät yhä taidemaalari Paul Gauguinin kuuluisan tahitilaismaalauksen kysymyksen vastausta siihen ”mistä he tulevat, keitä he ovat ja minne he menevät”.